

tommy hellsten

ud af fornuften

om livets paradokser

ALFA

ud af fornuften

– om livets paradokser

Tommy Hellsten

ud af fornuften

– om livets paradokser

ALFA

Tommy Hellsten:

Ud af fornuften – om livets paradokser

Oversat fra svensk af Dorte de Neergaard efter *Ju mindre du gör
desto mer får du gjort – om livets paradoxer*

Copyright © 2000 Tommy Hellsten

Denne udgave copyright © 2003 Forlaget ALFA

Omslag og grafisk tilrettelægning: RPC - Religionspædagogisk Center

Tryk: Special-Trykkeriet Viborg a-s

ISBN 87-91191-07-6

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk, digital eller anden gengivelse af denne bog eller dele heraf er kun tilladt i overensstemmelse med overenskomst mellem Undervisningsministeriet og CopyDan eller med forlagets skriftlige samtykke. Enhver anden gengivelse af denne bog er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Forlaget ALFA

Frederiksberg Allé 10

1820 Frederiksberg C

[www. ForlagetAlfa.dk](http://www.ForlagetAlfa.dk)

INDHOLD

TIL LÆSEREN	7
OM PARADOKSER	11
YDMYGHED – STYRKE I SVAGHEDEN	19
SØGER DU TRYGHED – LEV FARLIGT	37
DU FÅR DET DU GIVER SLIP PÅ	75
JO MINDRE DU GØR JO MERE FÅR DU GJORT	101
KUN ALENE KAN MAN VÆRE SAMMEN	131
KUN SAMMEN KAN MAN VÆRE ALENE	149
SØGER DU EVIGHEDEN – LEV HER OG NU	169

TIL LÆSEREN

Uden at det egentlig var meningen, er denne bog blevet en slags sammenfatning eller syntese af alle mine tidligere bøger. Det har taget mig næsten ti år af mit liv at strukturere indholdet og tage det til mig. Min første bog skrev jeg nemlig for ti år siden. Jeg har altså levet midt i en intensiv modningsproces. Under den proces har jeg frem for alt forsøgt at forstå, hvordan alt det, jeg har lært om menneskets indre i mit eget terapiarbejde hænger sammen med det, man i den jødisk-kristne tradition i årtusinder har forstået og undervist i, nemlig dette at være menneske.

Min egen modningsproces begyndte egentlig i slutningen af 1970'erne, hvor jeg blev dybt skuffet over, hvad kirken og den traditionelle forkyndelse sagde om livet og det at være menneske. I virkeligheden opgav jeg troen og åndeligheden helt, fordi jeg i min daværende livssituation og store personlige nød ikke oplevede, at troen kunne hjælpe mig. I stedet valgte jeg en psykologisk indfaldsvinkel til mig selv – og min fortid, som jeg aldrig tidligere havde taget fat på. Jeg begyndte at møde min smerte, min sorg og alt det, som jeg havde ladet bag mig i barndommen.

Under min indre rejse begyndte jeg langt senere at gense det, jeg bevidst havde forkastet: det åndelige og troen. Men nu havde det åndelige en klangbund i mit indre. Jeg begyndte så småt at forstå, at det jeg tidligere havde gjort, når jeg søgte hjælp i troen, i virkeligheden indebar en flugt fra mig selv. Jeg brugte troen og det åndelige som en tilflugt for at slippe for at møde alt det skræmmende i mit indre. Jeg forsøgte at hoppe op i Guds favn og lukke øjnene for virkeligheden. Lykkeligvis var min smerte så uudholdelig, at det ikke lykkedes. Jeg forestillede mig, at jeg opgav Gud, når jeg valgte at møde mig selv, men i virkeligheden opgav jeg bare det forvrængede billede af Gud, som jeg selv havde skabt.

Indsigten i dette førte til, at min tro nu begyndte at få en forankring i virkeligheden. Gennem at møde mig selv indså jeg, at jeg samtidig mødte virkeligheden. Virkeligheden findes altså inden i mig, sandheden findes altså inden i mig, Gud bor altså i den virkelighed, som findes inden i mig.

Denne bog er et beskedent forsøg på at beskrive, hvad dette betyder. Jeg forsøger at klæde den gamle åndelige arv i nye ord, og jeg gør det ved at anvende det sprog, der efterhånden hjalp mig med at opdage de gamle sandheder. Jeg indbyder læseren til en proces, som jeg har levet med i mere end tyve år. Jeg indbyder læseren til en proces, som giver mulighed for at åbne øjnene for den umådelige rigdom, der findes i den kristne tro, men som i vores kultur ofte skjules af religiøs og from retorik. Særligt retter jeg indbydelsen til den læser, der føler modvilje mod den gamle kristne forkyndelse og begrebsverden, og som derfor føler, at intet i kristendommen åbner sig for ham. Jeg håber ikke, at jeg gør mig skyldig i at forvanske budskabet, selv om jeg anvender nye ord for at forklare det.

Budskabet i min bog er, at mennesket er et væsen, som finder sin virkelige identitet og sit sande liv, når det ser, at Nogen elsker det. Dette kærlighedens mirakel finder man først, når man er villig til at møde sin svaghed og magtesløshed. Der findes ingen genvej, men man får styrke gennem svaghed og kun gennem svaghed. Dette er årsagen til, at jeg skriver om paradokser. Kernen i hele det kristne budskab ligger skjult blandt paradoksale spændinger. Det er den smalle port, som enhver må gå igennem for at komme ind. Jeg håber, at du som læser bevæger dig langsomt fremefter. Det er ikke vigtigt, at du har læst bogen. Det vigtige er, at bogen læser dig.

Tommy Hellsten

OM PARADOKSER

PARADOKSET ER FORNUFTENS DYBE BUK OVER FOR NOGET STØRRE

Livet er til for at leves, ikke for at forstås, har nogen sagt. Det kan jeg være enig i. Det handler først og fremmest om at leve, først derefter kan vi forsøge at forstå noget af alt det, vi har været igennem. Den, som gør det modsatte, altså forsøger at forstå livet i stedet for at leve det, har gjort sit hoved til den højeste autoritet. Det er det samme som at holde livet ud i strakt arm og kritisk observere det på tryk afstand. Så er hovedet blevet en forhindring for livet. Det er blevet en gevækst, som leder mennesket på vildspor, et gemmested, hvor man kan iagttage livet på sidelinjen i stedet for selv at deltage og få sine skrammer undervejs. Det er meningen, at livet skal sætte sine spor. Man skal gå i stykker, fare vild og forundres. Livet er så meget større end den menneskelige fornuft. Fornuften kan hverken tilpasse, dosere eller filtrere livet. Fornuften må have kontakt med noget større end sig selv, den er en tjener, ikke en herre.

Fornuften er ikke et værktøj, der hjælper os med at løse livets store spørgsmål, men et redskab til overlevelse. Den hjælper os med at bevare jordforbindelsen, og i den rolle er den perfekt. Men over for de virkelig store spørgsmål skal fornuften tie og taktfuldt stille sig i baggrunden. De store spørgsmål er blandt andet dem, der handler om kærlighed og lidelse, livets mening og Gud. De handler også om døden og vores identitet. Hvem er jeg egentlig, og hvordan skal jeg forholde mig til dig, liv? Hvad er sandhed, sandheden om livet og om mig selv? For at håndtere disse spørgsmål må vi finde andre redskaber, andre værktøjer, andre indfaldsvinkler.

Livets dybe visdom og sandheder er ofte paradoksale. Det ser ud, som om de strider mod al fornuft og logik. Det ser ud, som om livet definerer sig selv som et mysterium højt hævet over fornuftens lovbundethed. Livet optræder ofte som eneherkende majestæt, der ikke lader sig regere. Det respekterer ikke en gang fornuften, måske det mærkeligste fænomen i skaberværket.

Når nogle af livets sandheder tager paradoksets skikkelse, skabes en tilsyneladende konflikt, en umulighed. På den måde viser livet, at sandheden ikke er noget, vi kan beherske. Sandheden lever på sine egne vilkår og tøver ikke engang over for en forarget fornuft. Den optræder også suverænt, når den er indfanget i modsætningsforhold. Mellem modsætninger fødes spænding, og denne spænding er noget, livet bruger for at skabe nyt. Måske er paradokset ganske simpelt den form, sandheden antager, når den har bestemt sig for at være nyskabende?

Over for paradokset har vi al mulig grund til at forundres. Paradokserne får os til at standse op, dæmpe os og skabe dybde. Deres indre spændinger åbner sprækker i fornuftens kontrolsystem, og derfor lytter vi til dem, snarere end vi forstår dem. Den mest frugtbare holdning over for paradokset er lydhørhed, nærværelse, forundring og ydmyghed. Vinden blæser den vej, den vil, og du hører den blæse, men du ved ikke, hvor den kommer fra, og hvor den skal hen, siger Jesus, når han taler om Helligånden. Måske kan man sige det samme om paradokserne: De indeholder en visdom, som ikke kan indfanges. Kristus selv underviste ved hjælp af paradokser, når han sagde: »Men mange af de første skal blive de sidste, og mange af de sidste de første,« eller når han sagde: »Men den, der vil være stor blandt jer, skal være jeres tjener«. Han konfronterede menneskets stræben efter storhed med dets

modsatning, opofrelse og lidenhed. Med sådan en undervisning fik han folk til at miste besindelsen. Han skabte tvivl og irritation omkring etablerede tankemodeller. Han forvirrede de vise og lod sig aldrig indfange i strid om læren. Færdige svar delte han sjældent ud, i stedet provokerede han folk til at tænke selv. Han nedlod sig aldrig til mundhuggeri, men undveg ofte ved at smide paradokser i hovedet på dem, som anså sig for kloge.

Det er netop på denne måde, paradokserne fungerer. De tvinger os til at tænke. Færdige svar befrier os fra den ubekvemme søgen efter sandheden, og derfor skaber de en tilsyneladende tilfredsstillende, selvgodhed og falsk lærdom. Paradokserne lokker os derimod med på en rejse, som kan være ubekvem og som måske vil komme til at føre os vild – eller måske er deres opgave netop at lokke os til at fare vild?

FORNUFTEN MÅ YDMYGE SIG FOR AT KUNNE BUKKE DYBT

Når fornuften møder en paradoksal sandhed, støder den mod sine grænser. Den bliver forvirret og mister kontrollen. Men hvis fornuften er villig til at ydmyge sig over for paradokset, forvandles den til visdom. Visdom er fornuft i forædlet form, det er fornuft i en mere ydmyg skikkelse. Fornuften reagerer med et paradoks over for visdommen. Man kan sige, at fornuften mærker et paradoks i sit indre, når den møder visdommen. Fornuftens dybe bukken for paradokset er altså et buk for visdommen. Den vise fornuft ydmyger sig, og et af de steder, hvor det sker, er netop i paradokset.

Når fornuften bukker for visdommen, finder den samtidig sin rette plads. Den sætter sig ikke over livet og udviklingen, men bliver i stedet en samarbejdspartner. Et vist menneske anvender sin fornuft på den rigtig måde, mens et menneske, som misbruger sin fornuft, ikke er særlig vist. Ydmyghed er fornuftens eneste rette holdning over for paradokset, fordi ydmygheden fører til visdom.

VIRKELIG VISDOM HAR FLERE SPØRGSMÅL END SVAR

Et ydmygt menneske lytter mere, end det taler. Derfor er det hurtigere til at tilegne sig nye ting, end det menneske, som er stolt. Den stolte er fuldt ud beskæftiget med at overbevise andre om sin egen fortræffelighed, derfor har han ikke tid til at lytte. Da han ikke lytter, kan han ikke åbne sig for nye indtryk. Den ydmyge behøver ikke have travlt med at overbevise andre om sin fortræffelighed, da han allerede ved, hvem han er. Derfor har han tid til at lytte og tilegner sig samtidig noget nyt. På den vej, som leder til visdom, lærer man derfor uundgåeligt kunsten at lytte. Dette gælder naturligvis ikke alle mennesker, da langt fra alle vandrer den vej, som fører til visdom.

Visdom består mere af spørgsmål end af svar. Spørgsmål er dynamiske, de skrider hele tiden fremad og leder os på vej. Paradoкса forvirrer og vækker spørgsmål, og leder derfor til visdom. Et vist menneske forundres oftere, end det giver svar. Den, som hurtigt forsøger at give svar, tror, at han allerede har nået målet. Den, som forundres, er i stedet inspireret af de undere, han møder på vejen, og befinder sig derfor altid i bevægelse.

Paradokset irriterer dén, som tror at vide, men er en visdommens kilde for dén, som ved at tro. Det er et slag i ansigtet på den selvtilstrækkelige og fornuftige. For den ydmyge er det tværtimod en mulighed for at lære noget nyt. Paradokserne trækker mennesket med sig op på et nyt niveau af kundskab, et niveau hvor spørgsmål er vigtigere end svar og stille forundring vigtigere end stivnet fornuft. Det er et niveau, hvor man når målet ved at fare vild. Tomas Tranströmer har formuleret det meget smukt: »Midt i skoven findes en uventet lysning, som kun kan findes af den, der farer vild«. For at forstå paradokserne må man fare vild, og man kan ikke fare vild uden at besidde mod. Man må vove at opgive trygheden og lære at holde den usikkerhed ud, man altid føler, når man er faret vild. Når Kristus formidler sine paradoksale sandheder, opfordrer han mennesket til at opgive sin selvtilstrækkelige livskontrol. Derigennem byder han os i virkeligheden ind i trygheden. Han fortæller, at den eneste eksisterende tryghed findes dybt inde i mennesket selv. Der kan man imidlertid ikke komme, med mindre man accepterer den utryghed, man føler, når man lader de forsvarsmekanismer, man selv har opbygget, brase sammen. Trygheden findes bagved utrygheden.

KUN DEN DER STANDSER OP ER PÅ VEJ

Denne bog er et beskedent forsøg på at beskrive den gamle paradoksale visdom, som findes i åndeligheden. Nutidens mennesker har mistet kontakten med den livsvisdom, som hænger sammen med det åndelige liv. Vi er en generation uden dybde. Vi har brudt forbindelsen til de gamle, de der skabte livsvisdommen, fordi de havde brug for den. På den måde har vi samtidig brudt

forbindelsen til vores egen fortid. Vi er blevet en generation, som dyrker ungdommen og ikke længere ser noget værdifuldt i det gamle. Når vi mister kontakten med vores fortid, mister vi samtidig kontakten til den visdom, som findes der.

En generation, der bryder forbindelsen til sin fortid, mister samtidig sin fremtid. Dette ser man på den måde, vi forholder os til vores børn på. Forældreskabet er ikke længere en værdsat opgave. Ingen vil længere tage ansvaret for forældreskabet, så det uddelegeres til samfundet. Når vi ikke længere har noget særligt at formidle til den næste generation, giver vi hele forældreskabet fra os. Det bliver overflødigt. Vi lever kun nu og her, som om hver dag var den sidste. Vi har henvist de gamles livsvisdom og åndelighed til museerne. En konsekvens af dette er, at vi også tvinges til at lukke øjnene for døden. Døden findes ikke længere, vi er evigt unge, og derfor er det lige meget, hvordan vi lever, hovedsagen er, at vi trives og har det sjovt. Hvis livet pludselig føles tomt, er det bare tegn på, at vi har brug for mere underholdning. Vi indser ikke, at dette betyder, at livets naturligt iboende dramatik smides ud samtidig med, at døden erklæres for død. Gennem fornægtelsen af døden har vi skabt et udvendigt og indholdsløst liv. Visdom og livserfaringer er der ikke brug for, eftersom ingen længere dør. Derfor forstår vi heller ikke noget af alt det vrøvl, de gamle kaldte for visdom og åndelighed.

Med denne bog forsøger jeg i nye ord at formulere noget af det, vi er ved at miste. Min hensigt er at finde et sprog, som kan åbne vores øjne og få os til at gense den dybde, der findes i livet. Det, jeg tænker på, er ikke nye sandheder. Jeg taler om gamle sandheder, som var virkelighed for dem, der gik forud for os. Sandhederne var måske ikke virkelighed for alle, men for mange af

dem. Denne bog er en invitation til et dybere liv, et liv hvor alt er sandhed. Et liv, hvor vi finder vores virkelige identitet, hvor Gud findes i os. Jeg er bevidst om, at jeg har givet mig i kast med noget praktisk talt umuligt. Jeg har selv i årevis kæmpet med sådanne gamle udtryk som synd, nåde, »Gud elsker dig,« herlighed, sjæl og lignende udtryk. Jeg har følt mig helt rådvild overfor dem. Jeg har oven i købet hadet dem, da jeg har forstået, at de indeholder noget værdifuldt, men tilsyneladende holder det for sig selv. De har ikke åbnet sig. De har været genstridige muslinger, som man ikke engang har kunne få op med en hammer.

Nu har jeg anet noget af deres indhold, i det mindste nok til at beslutte mig for ikke at lade dem være i fred. Forskningsrejsen fortsætter, og hvis livet også fortsætter, er det som om færdens forvandling til en opdagelsesrejse. I det åndelige liv venter eventyret, men allerede her stilles vi over for det første paradoks. Eventyret skjuler sig i dybet og åbner sig kun for den, som lærer at være stille. Vejen til et meningsfuldt liv går via tavsheden og stilheden. *Kunden, der standser op, er på vej.* Allerede her mødes vi af det første paradoks i denne bog.

Dette er ikke en bog, der læses i et stræk. Snarere bør man standse op og lytte til sit indre dyb. Vi har alle en klangbund for visdom og dybde. Når tiden er inde, vil det begynde at vække genklang i os. Måske kan tankerne i bogen bremse os så meget, at vi kan begynde en ny bevægelse. Jeg tænker på en bevægelse nedad, dybt ned, så dybt, at vi opdager de svimlende højder.

Måske kan denne bog bidrage til, at vi begynder at se indad, ind i det mørke i vores indre, som til sidst kommer til at blænde os med sit klare lys.